

ADAPTAREA COPILULUI LA MEDIUL ȘCOLAR

Copilul este un “mic univers”, iar creșterea și devenirea lui ca adult reprezintă un drum lung și sinuos, plin de urcușuri și coborâșuri, al cărui aspect central îl reprezintă personalitatea în toate aspectele ei.

Încă de la naștere, ființa umană începe un amplu proces de învățare, pe care îl continuă până în momentul în care trece în neființă. Așadar, învățarea, reprezintă conceptul cheie în jurul căruia gravitează dezvoltarea și devenirea umană.

Celebrului aforism “a cunoaște înseamnă a putea”, civilizația actuală îi răspunde cu aspirația spre o personalitate armonios dezvoltată. Acest deziderat este posibil de împlinit doar prin eforturi susținute de învățare, prin preocupare și dăruire a omului spre evoluție și spre idealuri înalte.

În ansamblul dezvoltării sale, omul parcurge mai multe etape ce cuprind aspecte asemănătoare pentru toți indivizii aflați în limitele vârstelor respective. Aceste etape poartă numele de stadii, derulându-se într-o succesiune logică și legică, și fiind analizate și studiate atent de către psihologie, deoarece cunoașterea principalelor aspecte și caracteristici ale omului la diferite vârste, reprezintă piatra de temelie pentru o bună analizare a lui.

Unul dintre aceste stadii îl reprezintă cel al micii școlarități, sau cea de-a treia copilărie, ce se desfășoară între 6/7 - 10/11 ani. Acest stadiu este unul de achiziție masivă a experienței general adaptative pentru viață, analizându-se în primul rând din perspectiva adaptării școlare și a învățării, considerate ca procese definitorii în structurarea ființei umane.

În ansamblul dezvoltării, vârsta școlară apare ca o etapă cu relativă stabilitate și cu posibilități de adaptare mai ușor de realizat. Progresele obținute sunt mai constante și se manifestă în toate compartimentele dezvoltării psihice și fizice.

În **dezvoltarea fizică** se constată o fortificare generală a organismului. Cerințele școlare obligă la un antrenament specific, mai ales al mușchilor scurți, care, prin mișcări fine de coordonare, vor fi antrenați într-o dezvoltare armonioasă cu mușchii lungi. Dezvoltarea mai intensă a mușchilor lungi face ca mișcarea generală a corpului, alergarea spre exemplu, să se manifeste ca o necesitate deosebită, în timp ce mișcările fine, scurte de coordonare obosesc repede mâna copilului.

Transformările treptate ce se produc în **gândirea și comportamentul** școlarului pun în evidență o nouă structură mentală. Gândirea se desprinde de datele percepției globale intuitive și începe să se manifeste o tendință de *decentrare*. Decentrarea intervine atunci când copilul, depășindu-și egocentrismul, realizează o reflectare adecvată, prin acțiuni tot mai eficiente asupra obiectului. Are loc perceperea relațiilor care prilejuiesc înțelegerea cauzalității și folosirea mai corectă a legăturilor logice. Cu toate acestea gândirea rămâne predominant concretă. Gândirea realizează cunoașterea cu ajutorul unor operații logice concrete, obiectuale. Astfel, din intuitivă gândirea devine operațională, în jurul vârstei de 10 ani, putându-se vorbi despre un stadiu noțional al gândirii.

Capacitatea de cunoaștere sporește și datorită **memoriei**, ale cărei posibilități cresc rapid, acum conturându-se diferitele tipuri de memorie: vizuală, auditivă, kinestezică. Tot acum se manifestă și primele aptitudini cu caracter general ce potențază succesul școlar.

Nivelul de dezvoltare a **atenției voluntare** a elevului de vîrstă școlară mică este direct proporțional cu nivelul responsabilității lui. Cu cât responsabilitatea este mai înaltă cu atât este mai apt să manifeste atenție voluntară. La început ei sunt atenți la tot ce este nou și neobișnuit- atenție involuntară.

Concomitent se produc schimbări, se formează **atitudinea față de muncă**, ce se relevă prin capacitatea de a duce la bun sfârșit o sarcină începută și de a obține un rezultat. Școlarului îi place acțiunea și totodată **dorește să aibă succes**.

Viața socială a școlarului este și ea intensă. Acum este “vârsta prieteniei”, a “camaraderiei”. Se face simțită nevoia elevului de a trăi în colectiv, de a participa la activități comune. Tine de grupul clasei care reprezintă “un grup social viu”.

Odată cu integrarea în colectivitatea școlară, începe și familiarizarea cu cerințele vieții sociale. El asimilează treptat reguli de conduită individuală și colectivă, în funcție de care își reglează atitudinile și relațiile cu alte persoane.

Așadar, **la intrarea în școlaritate, copilului i se vor organiza și dezvolta strategii de învățare, i se va conștientiza rolul atenției și repetiției, își va forma deprinderi de scris-citit și calcul.** Învățarea tinde tot mai mult să ocupe un loc major în viața de fiecare zi a școlarului, luând treptat locul jocului ca activitate principală.

Școala creează condiții și utilizează strategii de învățare care contribuie la structurarea identității și a capacităților proprii, specifice fiecărui individ.

Primii patru ani de școală, chiar dacă au fost pregătiți prin frecventarea grădiniței, modifică regimul, tensiunea și planul de evenimente ce dominau în viața copilului. **Asimilarea continuă de cunoștințe** mereu noi, dar mai ales **responsabilitatea** față de calitatea asimilării lor, situațiile de **colaborare și competiție**, responsabilitatea și **disciplina față de muncă**, caracterul evident al **regulilor** implicate în viața școlară creează sentimente sociale și lărgeste viața interioară a copilului. Procesul de adaptare se intensifică și se centreează pe atenția față de un nou adult și nu se mai limitează la părinți. Acest adult - învățătorul - începe să joace un rol de prim ordin în viața copilului, el fiind reprezentantul marii societăți, cel ce veghează la exercitarea regulilor societății și școlii, dar și cel care antrenează energia psihică, modelează activitatea intelectuală a copilului și organizează viața școlară, impune modele de gândi și de a acționa.

Dacă în perioada preșcolară copilul se manifesta spontan, era expansiv, cu o mare dominație a expresiei în toate reacțiile sale, la trecerea în școlaritate el învață că trebuie să se exprime doar atunci când este solicitat. Astfel devine tot mai activă constituirea **vorbirii interioare**, în universul interior aparând reacții afective legate de răspunsul propriu, lumea interioară devenind foarte bogată.

Intrarea în școlaritate reprezintă un prag cu multe și importante aspecte psihologice, care marchează adaptarea școlară și imprimă direcția generală a întregii perioade pe care individul o va petrece în școală.

Pentru a veni în sprijinul unei adaptări optime a copiilor în școală, se apelează la menținerea unei strânse **legături între cele două instituții** atât de asemănătoare și atât de deosebite în același timp, prin efectuarea de **vizite, de colaborări, de schimburi**, ce pun preșcolarii în legătură directă atât cu școlarii, cât mai ales cu învățătorul.

Tot în acest scop, **programele școlare pentru clasa pregătitoare și clasa I** sunt concepute în așa fel încât să cuprindă foarte multe activități recreative, momente de destindere în cadrul “orei” clasice, tocmai pentru a evita încărcarea informațională și de a feri noii elevi de stres școlar.

Dacă toate aceste lucruri sunt respectate, se ajunge cu siguranță la o adaptare școlară de succes a copilului, ceea ce duce la creșterea siguranței și încrederii de sine, deci la succes școlar. Nevoia de competiție și de colaborare amintită anterioră copilului, vine să sprijine acest succes, copilul dorind să fie remarcat ca fiind printre cei mai buni, transformând aceasta într-un perpetuum mobile interior al motivației sale pentru succes. **Motivația** este deosebit de importantă mai ales în mica școlaritate, când copilul nu este capabil să conștientizeze faptul că a învăța este un lucru folositor mai ales pentru devenirea ulterioară, el având nevoie de ceva care să-l stimuleze pe moment. Acest lucru depinde foarte mult de învățător și de tactul cu care el știe să folosească nebănuitele resurse ale copiilor și să le canalizeze în direcția dorită - aceea a obținerii succesului școlar.

Principalele dificultăți întâmpinate de elevi **în primul an de școală** pot fi clasificate astfel:

1. **Dificultăți afective**, datorate mediului școlar cu un grad mai mare de formalism, lipsit de relații calde și apropiate care caracterizau viața din familie sau din grădiniță.
2. **Dificultăți cognitive**, datorate nivelurilor diferite de dezvoltare și cunoaștere la care se află elevii la intrarea în școală, la care se adaugă metoda de lucru în clasa de elevi (frontală, intelectualistă, de multe ori rigidă).
3. **Dificultăți de organizare spațio-temporare**, copilul de 6 ani încă nu poate foarte bine reprezenta drumul spre casă, iar cerințele sunt de multe ori mai mari de atât. La 6 ani dificultățile de reprezentare temporară sunt încă prezente, iar organizarea școlară pe clase/lecții/ore/discipline/semestre necesită o astfel de înțelegere.
4. **Dificultăți de organizare a motivelor** pentru atingerea unei acțiuni cu coordonare în spațiu și timp (de exemplu, tema pentru acasă ce trebuie să fie rezultatul unei acțiuni coordonate în timp).
5. **Dificultăți de relaționare cu adulții și grupul de copii** de aceeași vârstă și de vârste mai mari, datorate faptului că la vârsta de 6 ani copilul abia a trecut de perioada decenterării.

Toate sunt dificultăți, dar și oportunități sau provocări ce survin în calea adaptării copilului de vârstă școlară. Întrebarea este cum se poate realiza acest lucru fără pierderi sau diminuând riscurile adaptării. Un răspuns la această întrebare îl constituie **abordarea individualizată a procesului instructiv-educativ**. Greu de realizat în cazul unui *învățământ de masă*. De aceea, un rol major îl au părinții care trebuie să-l sprijine permanent pe copil pentru a se adapta statutului de școlar, care ar trebui să stabilească relații strânse de parteneriat între școală și familie, deoarece, pentru mulți elevi factorii insuccesului se află în familie. Apoi intervin educatorii care, prin metodele pedagogice, îl fac pe cel mic să se încadreze cât mai bine în sistem. Pe de altă parte, **interacțiunea cu școala** este cea care pune bazele atitudinilor copilului și credințelor sale cu privire la propriul succes sau insucces ca o componentă a imaginii de sine. Studiile arată ca **atitudinile pozitive față de succes** sunt de multe ori responsabile de reușita copiilor, făcând ca nivelul de instrucție sau de inteligență să fie astfel surclasat. Succesul aduce cu sine un **sentiment de încredere** în forțele proprii, iar eșecul construiește o imagine de sine negativă, un sentiment de inadecvare și de incapacitate care determină comportamentul ulterior de învățare.

În concluzie, problema adaptării școlare a copilului de vârstă școlară mică este una majoră, deoarece de această adaptare, de succesul sau insuccesul înregistrat de elev în acest moment, depind toate performanțele școlare viitoare ale acestuia. O mare însemnătate o are familia, modul în care copilul percepe școala ca pe ceva constructiv, antrenant și provocator, frecventarea grădiniței, dar nu în ultimul rând priceperea și tactul pedagogic al învățătorului.

BIBLIOGRAFIE:

1. Badea, Elena (1993), *Caracterizarea dinamică a copilului și adolescentului de la 3 la 18 ani cu aplicație la fișa școlară*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
2. Crețu, T., (1994), *Psihologia vârstelor*, Editura Universității, București.
3. Kulcsar, Tiberiu (1978), *Factorii psihologici ai reușitei școlare*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
4. Morand de Jouffrei, P., (1999), *Psihologia copilului*, Editura Teora.
5. Nicola, I., (1988), *Pedagogie*, E. D.P. București.
6. Șchiopu, U., (1989), *Psihologia generală și a copilului*, E. D. P. București.
7. Șchiopu, U., Verza E. (1997), *Psihologia vârstelor. Ciclurile vieții*, Editura Didactică și Pedagogică, București

Prof. înv. primar BONTEA MIHAELA
Liceul Tehnologic „Anghel Saligny” Tulcea

